

Կ. Պօլսայ նամար Տարեկան հանց-
 դերձ Օրաբերքով 180 դ.
 Վեցամսեայ „ „ „ 100 „
 Գաւառաց նամար Տարեկան հանց-
 դերձ Օրաբերքով 200 „
 Վեցամսեայ „ „ „ 100 „
 Մեծ թիւը „ „ „ 2 դ.
 Օրաբերք 20 դր.

ՀՅԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԻՊՈԼԻՍ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Տարւոյն այս եղանակին մէջ ըստ հանրապէս քաղաքականութիւնը հանդարակ մէջ կրլայ , վասն զի ամեն աեղ խորհրդարանները գոց են , և այդ թեանց պաշտօնեայներն առաւել կամ նուազ փութով ազգային ժողովոց առջև ներկայանալու կը պատրաստուին . Իսկ մեք թէ և այսպիսի հոգ երես ապատ ենք , բայց եթէ քանի մը լրագրաց խօսքին նայինք , մեր ժօտերը Խոլոմ իշխանութեան մը մէջ ալ եւ եւ փոխանական գրութիւնը մանելու վայե . Եշիպտոսի փոխարքային Ասհմանաղբութիւն մը հաստատելու զբոյց ներն որչափ ալ՚ի սկզբան անհաւատաց կը կը թուեին , և որչափ ալ որ չկրնար յուսացութիւն թէ Եւրոպայի քաղաքական փիլիսոփայից գաղափարներուն մէջ կատարելագործուած սահմանադրութիւն մ՚իրօք հաստատուի , բայց և այնպէս այս լու ըր բոլորովին անհիմն չէ . Ճողովը կամ խորհրդարանը կառավարութեան կողմանէ ընտրեալ միւախիլութիւններ ներկայացնող անդամներէ պիտի բազկանայ եղեր , որոց պաշտօնը պիտի ըլլաց երկըն հարկելն որոշել , և փոխարքային պաշտօնէից կողմանէ ներկայանալիք տարեկան ելումանց հաշուեցուցակը և ուրիշ կառավարական առաջարկութիւնները քննել և որոշել . Այս իրաւասութիւնները թէ և ապա երկիխներու նկատմամբ իւխան չափաւոր ալ եղած ըլլան , արեւելեան բացարձակ կառավարութեան մը ներքեւ չեն կրնար աննշան բաներ համարուիլ՝ եթէ յառաջդիմական հաստատուն դիսուա որութեամբ ՚ի գործ գրուին . Փորձը միշտ

աղեկ է , և այս ալ իրքեւ փորձ մը՝ աշպագայն համար աւելի բարեկարգութիւններ կրնայ խոստանալ . Անշու շաքար . Խամացիլ վաշան տանիյ Բ . Դրան հաւանութեան Խզիստասի կառավարին դրութեան մէջ այսպիսի կարեւոր փոփոխութիւն մը չէր մայրէնք . Եթէ Բ . Գուռն իր հաւանութիւնը տուեր է անոր, ըսելէ թէ երես փոխանական գլութեան օգուանելն ու կարեւորութիւնը կը ճանչէ , և եթէ տակաւին, այս տեղ անդործագրելի կը համարի , ասկից չիմար հետեւիլ որ երբ Խզիստասի մէջ եղած փորձն յաջողեւ իր պատղները ցցց ապ , երբ հոսալ հասարակաց կարծիքն այս կետին փոյց կատարելապէս լուսաւորի , նոյն գլութիւնը հոս ալ չկարենայ մանել . Ալիքի ապաստման թեան վեց առնուած լու բերք կարեւորութիւնէ զուրկի են . Ազգասմբութիւնը գլխավին արմատախիլ եղած չէ , և Խքալիբանց բարձանց մէջ գիմագրութիւնը տակաւին կը շարունակէ . բայց պաշատնական աեղեկութիւնները կը ծանուցանեն թէ Բարձր . Մուսթաֆա փաշան իր ընթացքն հիմա ընդգիմանութեան վերջնին ապաստանները նուածելու պիտի ուղղվէ , և ապահովութիւն հաւանի թէ քիչ միջոցէն կղզին կատարելապէս կը խաղաղեւ . Փափառքելի է որ այս խաղաղութիւնն օր մ'առաջ վերահասատանի . Մը առանք մը , ուր այնչափ զուր և այպարգիւն արիւն կը թափի , ցաւելու արքանի է , և որչափ շուտ վերջանայ անհչափ աւելի օգտակար է մարդկութեան : Յոյները թերեւ օսար գըրգմանի՝ յանդուգին գործի մը ձեռնարկեցին , որ Անգղից ու Գաղղից մէջ թէ և հասարակութեան մէկ կարգին քուն համակրութիւն գտաւ , բայց կատա-

վարութեանց քաջալերութեանի երբեք
չէր կրնար արժանանալ և չարժանացաւ.
Երեմանեան տէրութիւնները չէին կըր
նար իրենց 1856ի հասարած գործը քա-
կելով՝ Օսմանեան կայսրութեան առ-
բողջութեանը դպչել և Առուսիոյ վա-
ռասիրութեան անդարձեզ բանալ.
Մայրոքազաքիս Լէ վանթ-Հէրլը
լոսդիլը՝ պաշտօնական հեռագրե մ'առ-
նելով՝ կը ծանուցանէ թէ Առուսիոյ
Ըսդլոյ և Գաղղիոյ առաջարկեր է ո-
երեքն ՚ի միասին միջամտութիւն ընեն
նախատ կիրացուցոյ. Բայց կըսուի թէ
այս առաջարկութիւնն արդեն քանի
մ'առանանէ, ուրեմն հարկ կըլայ հե-
տեցընել թէ արդիւնքը մը չէ ունեցած
Վաճանձնն միջամտութիւն մ'ալ փոր-
ձելու համար՝ 1853ի օրինակը բաւական
զօրաւոր գաս մը կուտար զբուշութեան
Խօհ Առուսիոյ զօրաժողովնն և Ռուս-
սիոյ հետ գաշնակցութեան զրցյաները
որք ինչպէս մեր օրաթերթ երուն մէջ
խօսած ենք՝ եւ բոլորական լոսդրաց բա-
ւական ու շադրութեան առավիայ եղան
տակաւ ին կառապեալ իրողը թեան հա-
սած չեն. բայց եթէ հասնելու ըլլան
տարակցոյ չկաց որ աշխարհի խաղաղու-
թեան մեծ սպասնալիք մը կրնան հա-
մարութիւն Եւրոպական արժանահաւա-
լոսդրաց խօսքին նայելով, Տրուսիո-
թագաւորն ու արքունիքը ուսուսիան
գաշնակցութեան կողմնակից են եղեր
բայց բրուսիացոց բոլոր սպասամին-
հասը դէմէ. ուստի Պ. ար Պիամարք
քաղաքակիութեան վարուելով՝ չու-
զեր եղեր արկածներու մէջ նեսաւիլ
Պ. ար Պիամարք փորձ մ'ալ փորձեն
է որ Առուսիան արեմանեան տէրութեա-
հետ միացընէ, բայց այս բանակցու-
թիւններն ալ գեռ արդիւնք մը չէ
ունեցած.

Ոռուսա-Ծրուսիսկան գաշնակցութեան թեան խնդրոցն փայտ արգելն եւ բոպ ու կան քանի մը թերթերու կարծիքն առաջ բերութ ենք . Ահաւասիկ Առուս լուսիրի մ'ալ կարծիքը . և Այս ապարան անցից ամենէն նշանաւոր արգասիքն է . կրսէ Մոսկուայի Ասպեթը որ Աւարիան ու Գաղղիան իրարու մօտեցնելու ձանրայ բացին . Ծրուսիա արդէն կը զգայ գոյն , ու ասի նայն անցքերն արգէն միւս կողմանէ . Ծրուսիա կան քաղաքականութիւնը Ուստի կը մօտեցնեն , և իրերն այնպիսի վեճակի մէջ չպատալ՝ ուր Ծրուսիա կարենայ Աւարիայ ու Գաղղիայ մէջ երրորդ մը ըլլալ . հետեւարար Ուստի և Ծրուսիայ միաբանութեան հորիզոն մը կը ծագի ո . Աւելըրդ կը համարինք ասկից աւելի խօսք յառաջ բերել . բայց Գաղցիայ լրացիները՝ առանց Ասպեթին ըստածնեն յան կարեւորութիւն առաջ տարալութիւն կը նեն որ եթէ Ծրուսիա և Ուստիա միանան , նայն հետայն Գաղղիա , Ասպեթ , Խատիս և Աւարիա ալ անսնց գէմ պիտի միանան .

Մէր տւ չենք ուղեր այս խնդրոյն աւելի կարեւորութիւն մը տայ . բայց հարկ կը համարինք յիշեցրնել թէ տարւոյս սկիզբները Ծրուսիա և Խատիս լից գաշնակցութեան վրայներն ալ ուրաքափ տուտ հանուեցան և յետոյ ի՞նչ կերպով ստուգուեցան .

Քաղաքականութեան յեղյեղուկի ընթացքն մէջ , ուր այնափ գաղանի թեւելը կը հնուուն ու կը քակուին , տեւրութեանց յարաբերութիւններն աղէկի հասկընալու համար ամեն մէկ գարձւած նշանակել հարկ կը լայ , ահա առոր համար մէք ալ եւրոպական լրատիներըն վրացեցնող կարեւոր վրայները գանց ընել չու կը լինք . Առ այժմներիկայ պաշ-

է, թէ և մէկը կլնայ անոր արժանի ըլ-
լալ կամ չըլլալ, բայց մէկ ՚ը թող վը-
րան հաստատուի, և իր վիճակը կոմք
ընթացքը որչափ ալ իր վայ գըլ-
ուած անուան հակառակ ըլլայ, "ոչ
ոք զայն լաւ մը կը ճանչէ, մինչեւ որ
գրու ած անունը չառաս, Աւել ուս է պատճեց
բարձր գու Տրայ մը ծաղքալի մասնիկով մը
միլլուէ, և առաջնորդը, հաւաքարը աղ-
ժեքը և հարստութիւննալ չեն կլնար
գէշ անուան մը խորանը վայեն անհե-
տայնիկը" ։

Տայց Մանղումէի հակառակորդ
ներն ինչ անուան ալ որ գնեն անոր, ևս
ժամանակն եկած ատեն, ինչպէս ու-
րիշ օրագիրներուն, նայնպէս ալ անոր
արժէքը չպիտի ժխտեմ։ Առ այժմ ա-
սիկա իրրե օրուան զուարծալի լուրը
ծանուցանելէ եռեւ կուգամ ուրիշնիւ
թերու, որք ուրիշ տեսակ զուարծալի
են, և որովք ձեր ախրութիւնը փարա-
տելու համար այսօր գըլիչս ձեռք ա-
ռած եմ։

Այս նիւթերն էապէս երխասար-
դական են, ուստի յուշամը դէմքերը
նուդ վրայ սակաւ ինչ ժապիտ կմնան վայ։

FUTURO FUTURO

ՏԵՐԵՇԽՈՎԱՆՔԻԹԵՒՆՔ

Աղնիւ բարեկամը,
• . . . .
Քանի որ ասկից մեկնեցաք՝ չից
մէկը որուն հետ նոյն զաւարձալի, և
Միանգանցն հրահանգիւ խօսակցու-
թիւններն ընենք, զօրս ձեզի հետ կը-
սէնք. Ալ միշեք անշուշու որ ներկաց
հայ գրականութեան վեայ խօսակցու-
թիւններ սկսած էինք, ուր երկու քա-
ռակ ազատաբար և անկողմնադես կար-
ժիք յայտնելու պարագիք յանձն տառած-
էինք. Ձեր մեկնելէն ՚ի վեր ասո՞ք ալ
բագրեցան և քանի մը բարեկամներ ՚ի
ըստը կը հարցընեն ինձ թէ ո՞ւր մաս-
ին ձեր տրամախառութիւնները. Գի-
տէք որ անոնք նշանաւոր բան մը չէին,
ույց որչափ ալ որ մեր աղջին անունն
ելեր է թէ կարգալ չսիրեր, այսու տ-
ևնայնիւ կան տակաւին ընթերցասէր-
ներ, որը բաւական հետաքրթութիւն

ունին , և գրական մանր համագամներէ
կախորժին .
Մեր վերջին խօսակցութեան մէջ
Երեակը արժանավայրել կերպիւ քննաւ
գատած էինք . Ասիրիա շատերն ինձ յիշե-
ցընելով՝ ըստին թէ՛ նայնիք միւս լսողիր-
ներուն վայ ինչ կարծիք պիտիյ պահնէք .
բայց չէին գիտեր որ՝ ձեր մեկնին յակա-
մայս հարիկադրած էր մեր խօսքերը դադ-
լիցընել Հիմա կ'ասիստէք զիսոր նամակին
միջոցաւ յառաջ տանինք մեր արամա-
խօսութիւնները . այս այլ գժուարու-
թիւններ ունի , և ուրիշ զբաղմունք
ներ շատ անդամ արդելք կըլլան . Ուե-
րես յետոյ փորձ մը փորձեմ , բայց այ-
սօր այնպիսի նիւթի մը վայ ձեզինա-
մակ գրելըւ ոչ ժամանակ ունիմ և ոչ
ախտաժակ .

զինքը կատագե միշտ իրեւ թշնամիներ փայանալ, երբ Խոռավասարին արիւնալից գաւուերէ ետև նիւքինքին տէր կըլլայ, և երր օտարինն ձեռք մնացած իր վերջին կոտրն ընդհանուր հայրենեաց հետ կը միանայ. Արդեօք Հոռոմայ մէջ թագաւորող իշխանը ուրախութեան զգացում մը կը յարանէ՞, ոչ. Պատրի իմաս և գաւեւ յանդիմանութիւն մը կուղը Խաղաղ, վասն զի կաէ մեր ՚ի Յիւտու-Քրիստո ամենամիրել պրդւոյն Գրահանաւութօղէ քի (Եւարիոյ Կոյսեր) հետ ունեցած գաշնակութիւննա կործանեց ու Ըհա՛ Խաղալա մեղապար. Աւարիոյ կրօնական գաշնակութիւնն ընդունած չըլլալուն համար:

« Եթէ Ա. Պատմին ճառն Խաղալայ մնաք բարով ըսերու համար է, բաժանումը խիստ երկայն ժամանակի մը համար պիտի ըլլայ. Խակ եթէ Պատմը Համարինայ, պատէս զի ամեն օր Ա ամիկանի, բարձունքն իրեւ ամրոց մը շանթեր աելլայ, շատ գժուար կը թըւաւի որ խաղաղութիւնը երկար ժամանակ անէ. Ար և է կերպով, Ա. Պատմին պարու չխոսելու մեղադրանք չիրընար իր օր հնութիւնը՝ որ սխալ հասկցուած էր, ետ կառնու, և անոր տեղ պատերազմի յայտարարութիւնն մը կընէ. »

ՀԵՌԱԴՐԱԼՈՒԹԻՒՔ

Փարիզ 17 նոյ. առաւաւ:

Սպանիոյ կառավարութիւնը բողոքական մուղղեց Պէտք քայլ կառավարութիւնն Օլիմպիական ապահանաւութիւնը համար շանթաց յեղափոխական հնարագործութիւնը համար:

Եթէ Կառարարի մէջ լուր տարածուեցաւ թէ Անգղիոյ գահաժառանդ կալլէսի իշխանը ձեխն ինալով մեռեր է.

Նիւ եօք. բամպակ 34 իւն:

Փարիզ 17 նոյ. իրիկուն.

Կալլէսի իշխանին մահուան լուրը դեռ չսառուղուեցաւ.

Մանչէսթէրի, կասի և բրէսթէնի մէջ մնե յիւնդիներելան:

Կիրտէն նոյ. 13 թաւով եկած լուրերը կը ծանուանն թէ նոր կուի մեղած չէ, և թէ ապասամբութիւնը բորորին զեսպուեր է:

Մարտիլա. բամպակ Ժիւմէլ 185. խոզակ կոմիտ 20, Ազրիանուսովուոյ 26, 30, Բարդ, խիստ թոյլ լուսարայի, Համբի և Մարտիլայի մէջ :

Փարիզ 20 նոյ.

Թէ և շատ ցորեն կուգայ, բայց եւ այնպէս զիները հաստատուն են:

Փարիզ 21 նոյ.

Է. Ռուսիոյ կառավարութիւնը վիզ միլիոն

անդդ լիրակի փոխառութիւն մ'ըրաւ լուսարի Պարինկ սեղանաւորէն, հարիւրին մէկ ու կէս գլխու:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱԴՐԻՒՄ
Փարիզ 17 նոյ.
0ամ. ընդհ. պարտք 34-34 75
» Փոխառութիւն 1863ի 270
» Փոխառութիւն 1865ի 263
Փարիզ 19 նոյ.
0ամ. ընդհ. պարտք 35 25-35
» Փոխ. 1863 270
» 1865 263
Լուսար 17. նոյ.
0ամ. ընդհ. պարտք 33-34 1/4.
Լուսար. 20 նոյ.
0ամ. ընդհ. պարտք 33/4-33 1/4.
Փարիզ 21 նոյ.
0ամ. ընդհ. պարտք 34 40-34 80
» Փոխ. 1863 280
» 1865 267

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրիարի ապասամբութեան վիճակն վայց հետուեալը կը կարգանք հինգ շարժի աւուր Քուուրի ո՛Չօրիանի

« Երբոր լունք թէ Ա աֆէի կը ու Արիարի ապասամբութեան վայսանն էր, ճշմարիս եր խօսքելինի:

« Վզին քան և մէկնա հօնգի կամ Գաարութեան բաժնաւուած է ասանց առաջ և ութը հնազնեակեան. Միլորօթօ նահանդը զինը գենը պատուաւուաւ ու սուզին, Սիրոյն Բիստամօի և Աւելինօնահնադանդ սերը գենը գեն զինեալ են, բայց կը կարծուի որ ի՞մ յա երկու նահանդաց մէջ գումարեալ ապասամբութերը՝ որը մեծ մասնի հելենայի են, առաւելնաւ նրա տիկ և Յունաստան երթաւլ կը խորհին քան թէ պատերազմիլ.

« Անցեալ ուրբաթ, ապասամբաց գլուխներէն մէկը՝ Զամպական տասպի մարդով Տրակիան գեղը երթաւլով կըսէր գեղացւոց, աՊայցէք զենքելինի յանձնեցէ, ձեզ լսարեցին, ինչպէս օր ես ալ խարուեցայ: »

« Ամեն օր գեղացները բաղնաթիւ զէնք կը բրէն կայսերական տեսչի բարակալ ապազնի գարձան և ասանորդի արաց գրացիւն ներն ալ նոյն հահանդերը գարձան իւրեց գործին գեազելը: »

« Խողագեալ նահանդաց միւտիրն իւրենց իրենց ապաշները բաղնաթիւ զէնք կը բրէն կայսերական վայց համարական վայց իւրենց կըսէր գեղացնին վայց կարագաւութիւնն երի կըլլայնի: Համոգաւէս մը, օր երկու նիկ կիսազնին մէկ քառորդը միայն կիսար տեսնել, մէկ ժաման մէջ երկու համար տառապէն աւելի համբեր է. ուստի այս բնական երեսներուն ժամանի թիւնը 9 հազարը կանցնէր, զանոցն զիներով, ճերմակ, կարմիր գեղն և կապուասի: »

— Ե՞՞ եթէ Լասամ սուս զըս բած ի իմ պատամանութիւն ըսելով կիմանամ նախ համար, յետոյ պատուաւ ուր ըսելունիք մը.

— Ե՞՞ ասանց համար ալ չէ.

— Ամս անշաւշ Ուոչելսի մը:

— Ե՞՞ ալ չէ.

— Ապա թէ ոչ օրիորդը ագեղէր.

— Ալ թշնամնան, կը թշնամնան նես, օրիորդը ագեղէր չէր, բայց բնութիւնն իր պատին մէջ խօսիւ սկսեր է, ծանուները թէրեւս անհոգ գոնուեր են, և խեղճը կը յացեր սկսելուն հարկն իր պատին մէջ խորիլ.

— Զամպական օրիորդը հարկն այցափու ու եղեր օր օրիորդ մ'այս պիտի ամենածանր ընտրութեան մը վայց աշը գոյց, ընտրութիւն մը՝ ուրիշից կը կախուի ոչ միայն իր պատին մը կախագայն այլ երիսաւարդի մը և չքանազագեղ օրիորդի մը՝ պատարացին իր պատարացին անհարա կը համարի:

— Առաջ ապա համար է որդ գեազը.

— Ասուորի գեղեցիւն մէջն գեղ:

— Անչու ուրբաթ գեղեցիւն մէջն գեղ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՑՈՒՑԱԿ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎԱՆԱԺՈՒՈՎՈՒՅ

Դարձու Դարձու ԵՎԱՆԱԺՈ

